

## Torah from Around the World

---

*In het Jodendom leeft het besef dat je samen met andere mensen het heilige kunt vinden. Om te begrijpen wat het leven werkelijk is, moet je het delen.*

Harold S. Kushner

---

Sjabbat 18 mei 2019 / 13 Ijar 5779, Emor, Wajikra/Leviticus 21:1 - 24:23

Tanach blz. 249 - 250

Haftara: Nechèmja 8:13 - 9:5;

Tanach blz. 1683 - 1684

vertaler: Sera Spanier

*Commentaar: Rabbijn Lance J. Sussman, Ph.D., is de senior rabbijn van Reform Congregation Keneseth Israel in Elkins Park, PA.*

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/emor/blasphemy-blasphemous-instructive-transition>

---

## Van godslastering naar godslasterlijk: een leerzame overgang

Op 24 januari 1656 werd Jacob Lumbrozo, een in Portugal geboren arts en zakenman, de eerste geregistreerde Jood die zich vestigde in de katholieke kolonie van Maryland. Twee jaar later werd Lumbrozo, als gevolg van de ironisch genoeg zo genoemde Wet van de Tolerantie van 1649,

waarmee de vrijheid van godsdienst werd uitgebreid (maar slechts voor Trinitarische Christenen), aangeklaagd vanwege godslastering. (Lumbrozo was trouwens zelf snel tot procederen geneigd). Hem werden economische sancties en zelfs de doodstraf in het vooruitzicht gesteld. Tien dagen na aanvang van zijn proces werd in Engeland door de regering van Richard Cromwell een algehele amnestie voor dit soort zaken afgekondigd. De processen in Maryland werden onmiddellijk stopgezet en de arts werd in vrijheid gesteld.

Godslastering verdween echter niet uit de wetten in de koloniën (later: de Verenigde Staten) tot het Amerikaanse Hooggerechtshof in 1952 in het proces van Joseph Burstyn versus Wilson de uitspraak deed: „[D]at het geen zaak van de regering is om echte of vermeende aanvallen op een bepaalde religieuze doctrine te onderdrukken, of zij nu worden geuit in publicaties, toespraken of films.” Vragen over de mate van godsdienstvrijheid blijven tot op de dag van vandaag onopgelost, zowel in de wetgeving van de Verenigde Staten als in de joodse wet, voor wat betreft maatschappelijke ontregeling enerzijds en vrije godsdienstuitoefening anderzijds.

Het joodse concept van godslastering, de basis voor de aanklachten tegen dr. Lumbrozo, kan worden terug gevonden in de sidra van deze week, Emor (Wajikra/Leviticus 24:10-16). Hier vertelt de Tora dat gedurende de Uittocht een man van Israëlich-Egyptische afkomst „de Naam van God lasterde” en werd berecht en gestenigd. Er werd onmiddellijk een wet ingesteld dat iedereen, Jood of niet-Jood, die de naam van God misbruikte, ter dood zou worden gebracht. Echter, in I Koningen 21 lezen we een tot nadenken stemmend verhaal over hoe koningin Jezebel een valse beschuldiging van godslastering om zo voor haar man, koning Ahab, een wijngaard van een man genaamd Nabot te bemachtigen. Godslastering wordt binnen de Tenach gezien als een ernstige, religieuze misdaad en als een bedreiging voor het welzijn van de maatschappij.

In de vroege rabbijnse traditie bestond duidelijk een even ambivalente kijk op godslastering. Aan de ene kant is het verbod op godslastering een van de zeven Noachitische Geboden, en wordt daarom gezien als een halsmisdad voor de gehele mensheid en niet alleen voor Joden. Aan de andere kant lezen we in de Misjna (Sanhedrin 7:5) dat de doodstraf door middel van steniging alleen gebruikt wordt als de godslasteraar het Tetragrammaton (de vier letterige naam van God) heeft gebruikt om God te vervloeken. Zowel om historische als om theologische redenen besloten de rabbijnen ervan af te zien om godslastering als een halsmisdad te vervolgen. In plaats daarvan ontwierpen zij een systeem van in totaal 25 ernstige, religieuze misdaden en daarbij behorende straffen. Bijvoorbeeld straffen zoals *nezifa*, ‘verbale berisping’, of *niddui*, ‘een zeven dagen durende periode van beperkt sociale isolering of quarantaine’, konden worden toegepast. Meer bekend is de *cherem*, de ‘ban’, die

kon worden opgelegd. Wanneer we vandaag de dag horen hoe een simpele blijk van oneerbiedigheid of grof wangedrag wordt betiteld als *chilloel HaSjem*, 'het ontheiligen van de Naam (van God)', is dat een echo van een oud, problematisch bijbels gebruik. De *cherem* wordt vandaag de dag nog in brede kring toegepast, vooral in verschillende orthodoxe groepen.

Zoals bekend werden er ook wetten tegen godslastering ontworpen binnen het Christendom en de Islam en straffen tot en met de doodstraf blijven in verschillende landen 'in de boeken staan'. Terwijl de Tora godslastering slechts definieert als 'het vervloeken van God', kwamen er ook regels tegen godslastering om tegemoet te komen aan diegenen die zich beledigd voelen vanwege hun religie, en wetten voor diegenen die kwaad spreken over godsdiensten die na het Jodendom zijn ontstaan. In sommige wetssystemen en tradities omvat het verbod op godslastering ook wetten tegen 'haattaal', die over meer gaan dan alleen direct aanzetten tot haat en geweld. Aan de andere kant kan godslastering al of niet worden aangehaald bij het vervolgen van of het verweer tegen ketterij of heterodoxie. Binnen bepaalde christelijke kringen wordt vloeken beschouwd als godslastering. In sommige islamitische kringen worden beledigingen - of vermeende beledigingen - van de profeet Mohammed beschouwd als godslastering, zowel in woord, daad, of beeld, inclusief cartoons.

Beschuldigingen en de gerechtelijke vervolging van godslastering zijn ook een deel van het Joodse leven gebleven in de moderne wereld. Misschien is het meest bekende voorbeeld van godslastering in de breedste zin van het woord binnen de moderne joodse geschiedenis de ban van Baruch Spinoza op 27 juli 1656 door de Talmoed Tora Gemeente van Amsterdam, bijna op dezelfde tijd dat dr. Lumbrozo zich vestigde in Maryland. Spinoza, toen pas 23 jaar oud, werd beschuldigd van „abominabele ketterijen die hij uitvoerde en onderwees en vanwege zijn monstrueuze daden.” Verslagen van verontschuldigen door de jonge Spinoza zijn nooit gedocumenteerd en tot vandaag de dag blijft hij onder de *cherem*.

Spinoza's uitstoting uit de joodse gemeenschap was echter beslist niet de laatste keer dat de straffende macht van het rabbinaat werd gebruikt binnen de Joodse geschiedenis. In de 18<sup>e</sup> eeuw vaardigde de geleerde leider van de Lithuaanse jesjiewot, de Gaon van Wilna, een *cherem* uit tegen tenminste twee chassidische groepen. In 1918, toen het land onder Duitse controle stond, verstootten rabbijnen uit de Oekraïne Leon Trotsky, een als Jood geboren Bolsjewiek en de oprichter van het Rode Leger. Op 12 juni 1945 werd in de stad New York rabbijn Mordechai Kaplan, de oprichter van het Reconstructionistische Jodendom, formeel in de ban gedaan door de Agudat HaRabbanim (het verbond van orthodoxe rabbijnen, red.) en werden exemplaren van het door hem opgestelde gebedenboek in het openbaar verbrand. In 2006 plaatste de opperrabbijn van Israël de

ultra-orthodoxe, anti-zionistische groep Neturei Karta onder de *cherem* (omdat een van hun leiders een Iraanse conferentie over de Holocaust bijwoonde, waarbij ook Holocaust-ontkenners spraken. Yisroel Dovid Weiss zei dat de Holocaust wel degelijk had plaatsgevonden en dat zijn eigen grootouders in Auschwitz waren vermoord, maar dat de zionisten met de nazi's hadden gecollaboreerd en pogingen om Joden te redden hadden gedwarsboemd, red.). In februari 2016 vaardigde een rabbijnse rechtbank in Jeruzalem een *cherem* uit tegen een Israëliische wetenschapper die weigerde om een *get* (scheidingsbrief) aan zijn echtgenote te geven. Dit is een belangrijk geding, want deze zaak betreft niet alleen theologische en rituele kwesties, maar betreft ook het familierecht, en eventueel gevallen van huiselijk geweld, een civiele overtreding.

Ofschoon weinig bestudeerd zijn er ook formele methoden van straf, te schande zetten en uitstoting in het algemeen binnen het niet-halachische Amerikaanse Jodendom. Aan het begin van de Amerikaans-joodse geschiedenis legden synagogen regelmatig boetes op en zegden zelfs het lidmaatschap op vanwege slecht gedrag of het niet betalen van contributies. In de 19<sup>e</sup> eeuw werden traditionele Amerikaanse rabbijnen ontslagen uit hun gemeenten als ze verdacht werden van het eten van niet-koosjer voedsel, of het huldigen van ongewone theologische opvattingen (bijvoorbeeld Unitarische gezichtspunten), of als zij te weinig rekening hielden met het gezag van het bestuur van de gemeenten. Of zelfs gewoon omdat ze zich onplezierig gedroegen. Conservative rabbijnen zijn uit hun rabbijnse organisatie gestoten omdat ze gemengde huwelijken hebben ingezegend en Reform rabbijnen werden geschorst en weggestuurd om verschillende overtredingen, waaronder seksueel ontoelaatbaar gedrag en, in één geval, moord.

Hoewel het op het eerste gezicht lijkt alsof we in cultureel opzicht lichtjaren verwijderd zijn van de sidra van deze week - met het verslag over het eerste geval van godslastering in de joodse geschiedenis -, en hoewel beschuldigingen van godslastering in de moderne wereld zelf als godslasterlijk gezien worden, blijven vragen over religieuze normen en het afwijken daarvan op alle terreinen van het leven bestaan. Ergens tussen 'pak een steen op en sla hem dood' en 'alles moet kunnen' zijn er handelwijzen die bij onze tijd, plaats en traditie passen. Het vinden van de gulden middenweg tussen gerechtigheid en barmhartigheid, straf en rehabilitatie, privacy en schaamte bij iemand oproepen, zal nooit gemakkelijk zijn, maar altijd nodig. Het belangrijkste is: aan de manier waarop wij onze tradities en handelwijzen begrenzen, zal men uiteindelijk zien wie we werkelijk zijn, wat de aard is van onze fundamentele waarden en van onze heiligste tradities.